

Creating Cooperation to Manage Marine Trash Problems: Case Study of Bang Saen Beach, Saen Suk Town Municipality, Mueang District, Chonburi Province

Jarupa Prommongkon¹

Received: December 31, 2022

Revised: August 09 2023

Accepted: September 24, 2023

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the role of cooperation and interaction of the actors involved; 2) to study the government's approaches and measures to solve the marine trash problems that led to action at the local level; 3) to study the conditions and factors that affected cooperation in solving the marine trash problems in Bang Saen Beach area; and 4) to propose an effective model of cooperation in managing the marine trash problems at the local level. It was a qualitative research to study and analyze data. Data collection was from various related documents, participatory observation and interviews with relevant people. The results of the research found that 1) Thailand gave importance to the issue of marine trash and had established a framework for operations in the country's important plans, including assigning the Ministry of Natural Resources and Environment as the main agency to achieve long-term goals; 2) the marine trash management at Bang Saen Beach had 8 main actors involved, covering government agencies, the private sector, the public, and educational institutions. The level of

¹ Thammasat University

Corresponding author, e-mail: jarupa.prommongkon@gmail.com

relationship and cooperation was loosely coordinated in an occasional manner through the integration of small groups based on the operating structure according to the agency's authority and responsibilities and informal groupings determined roles and levels of cooperation from conditions or rules applying to specific groups; 3) the conditions and important factors that affected the creation of cooperation were 4 main factors, namely 3.1) creating a network of cooperation in strong community level, 3.2) strengthening clear and continuous collaboration, 3.3) having strong leaders and connecting networks, and 3.4) integrating work among agencies; and 4) an effective model for managing the marine trash problems at the local level should include two forms of action in parallel: management based on scope of duties to create a concrete network of cooperation and creating a strong network of cooperation at the community level to promote continuity of operations in the long term.

Keywords: Marine Trash Management, Cooperation, Network

การสร้างความร่วมมือในการจัดการปัญหาขยะทะเล กรณีศึกษาชายหาดบางแสน เทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

จารุภา พรหมมงคล¹

Received: December 31, 2022

Revised: August 09 2023

Accepted: September 24, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง 2) ศึกษาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาขยะทะเลของรัฐบาลที่นำไปสู่การดำเนินการในระดับท้องถิ่น 3) เจาะลึกและปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสน และ 4) เสนอรูปแบบความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาขยะทะเลในระดับพื้นที่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การเก็บข้อมูลจากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า 1) ประเทศไทยให้ความสำคัญกับประเด็นขยะทะเลและกำหนดกรอบแนวทางในการดำเนินงานไว้ในแผนสำคัญ ๆ ของประเทศ รวมทั้งมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายในระยะยาว 2) การจัดการขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสนมีตัวแสดงหลักที่เข้ามาเกี่ยวข้อง 8 ตัวแสดงครอบคลุมหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ประชาชนและสถาบันการศึกษา ซึ่งระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือที่เกิดขึ้นเป็นการดำเนินการร่วมกันอย่างหลวม ๆ ในลักษณะครั้งคราว ผ่านการรวมกลุ่มย่อย ๆ ตามโครงสร้างการดำเนินงานตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน และการรวมกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการที่กำหนดบทบาทหน้าที่และระดับความร่วมมือจากเงื่อนไขหรือข้อบังคับที่ใช้เฉพาะกลุ่ม 3) เจาะลึกและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้าง

¹ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Corresponding author, e-mail: jarupa.prommongkon@gmail.com

ร่วมมือมี 4 ปัจจัยหลัก คือ 3.1) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนที่เข้มแข็ง 3.2) การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง 3.3) การมีผู้นำที่เข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่าย และ 3.4) การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน และ 4) รูปแบบการจัดการปัญหาขยะทะเลในระดับพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพควรมีการดำเนินการ 2 รูปแบบควบคู่กัน คือ การบริหารจัดการบนฐานแห่งขอบเขตภาระหน้าที่ เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เป็นรูปธรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อส่งเสริมให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินการในระยะยาว

คำสำคัญ: การจัดการขยะทะเล, ความร่วมมือ, เครือข่าย

บทนำ

ขยะทะเลเป็นของเสียที่เกิดจากมนุษย์ ถูกทิ้งลงสู่ทะเลทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยส่วนใหญ่เป็นขยะจำพวกพลาสติกที่มีน้ำหนักเบาและไม่สามารถย่อยสลายได้ในเวลาสั้น จึงถูกพัดพาไปยังทะเลได้ง่าย ส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งต่อสิ่งมีชีวิตในทะเล สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ รวมถึงส่งผลกระทบต่อมนุษย์ (เผด็จศักดิ์ จารยะพันธุ์ และคณะ, 2560) ซึ่งในโลกไร้พรมแดนปัญหาขยะทะเลไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะประเทศใดประเทศหนึ่ง เนื่องจากขยะที่อยู่บนบกของแต่ละประเทศเมื่อถูกพัดพาลงสู่ทะเล กระแสน้ำและทิศทางลมจะพัดพาขยะเหล่านั้นให้ลอยออกไปในหลากหลายทิศทาง ซึ่งปัญหาขยะของซีกโลกหนึ่งอาจถูกพัดพาไปเป็นปัญหาของอีกซีกโลกหนึ่งได้อีกทั้งขยะเมื่ออยู่กลางทะเลก็อาจจะเป็นการยากที่จะกล่าวได้ว่าขยะเหล่านั้นมาจากประเทศใด หรือใครจะต้องเป็นผู้ที่รับผิดชอบปัญหาขยะเหล่านั้น ทำให้ทั่วโลกเกิดความตระหนักและเห็นถึงความสำคัญจนนำไปสู่แนวทางการแก้ไขในแต่ละประเทศ โดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการใช้มาตรการแบบสมัครใจ (Voluntary Approach) ในการจูงใจให้ลด ละ เลิก การใช้ พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง การใช้มาตรการทางภาษีในการเก็บเงินจากผู้บริโภค เช่น การเก็บภาษีถุงพลาสติก การเก็บค่าบริการการใช้ เป็นต้น รวมถึงการใช้มาตรการทางกฎหมาย เช่น การห้ามผลิตถุงพลาสติกและนำเข้าถุงพลาสติกชนิดบาง การห้ามใช้โฟมบรรจุอาหาร เป็นต้น เพื่อควบคุมและจำกัดการก่อมลพิษ นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการสร้างความร่วมมือเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผ่านการจัดประชุมหารือในระดับนานาชาติ เพื่อแสดงเจตนารมณ์ร่วมกันเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาขยะทะเล

(วิจารณ์ สิมานายา, 2561) ซึ่งบริบทข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาขยะทะเลไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียว จำเป็นต้องอาศัยกลไกการประสานความร่วมมือในการดำเนินการกิจร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในลักษณะของการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน (Collaborative Governance) รวมทั้งต้องอาศัยการกระจายอำนาจในการจัดการไปยังหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันดำเนินการจัดการขยะทะเลอย่างเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาขยะทะเลยั่งยืน

สำหรับประเทศไทยถูกจัดอันดับให้เป็นประเทศที่มีการปล่อยขยะลงสู่ทะเลมากเป็นอันดับ 6 ของโลก (Weyler, R., 2561) ได้ตระหนักและมีความพยายามในการจัดการปัญหาขยะทะเล โดยกำหนดให้ขยะทะเลเป็นวาระเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการ และหนึ่งในพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่ประสบปัญหาขยะทะเลอย่างต่อเนื่องและยาวนาน คือ พื้นที่บริเวณชายหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์ของหาดบางแสนที่เป็นอ่าวและจุดรับกระแสนคลื่น ทำให้ชายหาดบางแสนกลายเป็นสถานที่รองรับปริมาณขยะจำนวนมากมหาศาลและด้วยชายหาดบางแสนเป็นชายหาดที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ประกอบกับมีสถาบันการศึกษาขนาดใหญ่ที่นักศึกษาจำนวนมากตั้งอยู่ในบริเวณดังกล่าว ทำให้มีขยะที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของประชาชนมากตามไปด้วย โดยเฉพาะขวดเครื่องดื่ม และถุงพลาสติก ทำให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ อาทิ เทศบาลเมืองแสนสุข มีความพยายามในการสร้างความร่วมมือและดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวเสมอมา โดยถึงแม้ว่าเทศบาลเมืองแสนสุขจะประสบความสำเร็จในการสร้างความร่วมมือร่วมกับหลากหลายภาคส่วนในการดำเนินกิจกรรมและโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาขยะทะเลในบริเวณชายหาดบางแสน แต่ความพยายามดังกล่าวที่ผ่านมาดูเหมือนจะยังไม่เพียงพอสำหรับการแก้ไขปัญหาขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสนให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง และภาพขยะที่พบบริเวณชายหาดจำนวนมากอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาบางประการของกระบวนการสร้างความร่วมมือที่ส่งผลให้การดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทำให้ข้าพเจ้าสนใจอยากศึกษาการสร้างความร่วมมือในการจัดการปัญหาขยะทะเล บริเวณชายหาดบางแสน เพื่อวิเคราะห์ความร่วมมือที่เกิดขึ้น และเพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงบทบาทความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาขยะทะเลของรัฐบาลที่นำไปสู่การดำเนินการในระดับท้องถิ่น
3. เพื่อศึกษาถึงเงื่อนไข และปัจจัย ที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ของตัวแสดงต่าง ๆ
4. เพื่อข้อเสนอรูปแบบความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพในการจัดการปัญหาขยะทะเลในระดับพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสวงหาคำตอบการวิจัย โดยจะใช้การเก็บข้อมูลทั้งในระดับปฐมภูมิและระดับทุติยภูมิ จากการเก็บรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์บุคคลแบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยผู้ศึกษาจะใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Selection) ซึ่งเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทโดยตรงต่อการจัดการขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสนและเข้าร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จำนวน 8 คน โดยเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ 5 คน ภาคประชาชน 2 คน และสถาบันการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง 1 คน นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษาแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 มิติหลัก คือ 1) ศึกษา ทบทวน วิเคราะห์กรอบนโยบายในการบริหารจัดการขยะทะเลในระดับชาติที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนและผลักดันการบริหารจัดการขยะทะเลในระดับพื้นที่ 2) วิเคราะห์มาตรการ แนวทางในการจัดการขยะในพื้นที่ชายหาดบางแสน ลักษณะการดำเนินงานและปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงต่างๆ ที่เกิดขึ้นผ่านกิจกรรมหรือโครงการที่มีการดำเนินการร่วมกัน 3) วิเคราะห์ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมในการจัดการขยะทะเล รวมถึงลักษณะของความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมร่วมกัน และ 4) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการสร้างความร่วมมือที่เกิดขึ้น ผ่านการศึกษาวิเคราะห์กิจกรรมการจัดการขยะและการสร้างความร่วมมือของตัวแสดงต่างๆ ที่เกิดขึ้น และเสนอแนะรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสน

สรุปผลการวิจัย

1. ประเทศไทยให้ความสำคัญและกำหนดให้ปัญหาขยะทะเลเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องรับดำเนินการแก้ไข โดยมุ่งเน้นการดำเนินการใน 2 ส่วน คือ การจัดการขยะมูลฝอยที่อยู่บนบกให้มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการรั่วไหลลงสู่แหล่งน้ำ และการจัดการขยะที่ลอยอยู่ในน้ำ รวมถึงขยะที่ลอยอยู่ในทะเล โดยได้กำหนดแนวทางการจัดการขยะทะเลไว้แผนสำคัญ ๆ ของประเทศทั้ง ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (18) ประเด็น การเติบโตอย่างยั่งยืน (พ.ศ. 2561-2580) แผนย่อยการสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคม เศรษฐกิจภาคทะเล แผนการปฏิรูปประเทศ ด้านที่ 6 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2565) ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโต ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดการขยะทะเล และขับเคลื่อนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับขยะทะเลให้บรรลุเป้าหมายใน ระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรม

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) แผนแม่บทการบริหารจัดการ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (พ.ศ. 2560-2579) รวมทั้งแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) และ ROADMAP การจัดการขยะพลาสติก (พ.ศ. 2561-2573) เพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและของ เสียอันตราย รวมทั้งขยะพลาสติกของประเทศ และเป็นกรอบแนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติการด้าน การจัดการขยะแบบบูรณาการของหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมทั้งถ่ายทอดไปยังหน่วยงานระดับกรม ทั้งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง และกรมควบคุมมลพิษ ซึ่งนำมาสู่การจัดทำนโยบาย การบริหารงานภาพรวมระยะ 3 ปี (พ.ศ. 2563-2565) ที่มุ่งเน้นการเป็นผู้นำด้านการบริหารจัดการ ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งในระดับอาเซียน และกำหนดเป้าหมายในการหลุดพ้นจากกลุ่ม ประเทศที่มีปัญหาขยะทะเล โดยให้หลุดพ้นจากอันดับที่ 20 ของโลก ภายในปี 2565 การดำเนินการบริหารจัดการขยะทะเลแบบครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ทั้งการวาง ตาข่ายดักขยะปลายท่อระบายน้ำ การวางทุ่นกักขยะลอยน้ำในบริเวณปากแม่น้ำและคลองสาขา และการดำเนินการต่อเรือเพื่อใช้ในการเก็บขยะที่อยู่ในทะเล รวมทั้งการดำเนินโครงการทำความดี

ด้วยหัวใจ ลดภัยสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลัก ในการลด ละ เลิก การใช้พลาสติก และโฟม โดยเฉพาะกิจกรรมที่ 4 ที่มุ่งเน้นการจัดการขยะบ่อขยะทะเล ในพื้นที่ 24 จังหวัด ชายทะเล ซึ่งนโยบาย กรอบแนวทางการดำเนินการ มาตรการต่าง ๆ ในการดำเนินการจัดการ ปัญหาขยะถูกถ่ายทอดไปยังหน่วยงานในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น โดยในระดับท้องถิ่นมุ่งเน้น กรอบการจัดการขยะทะเลใน 3 ส่วน คือ การจัดการขยะมูลฝอยที่อยู่บนบก การจัดการไม่ให้ขยะมูล ฝอยรั่วไหลลงสู่แหล่งน้ำ และการจัดการขยะมูลฝอยที่อยู่บริเวณชายหาดและชายฝั่งทะเล ผ่านการดำเนินนโยบาย โครงการ และกิจกรรมความร่วมมือต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการ ดำเนินการในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การดำเนินการจัดการขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสน ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องมี ลักษณะความร่วมมือในการดำเนินการ 3 ลักษณะหลัก คือ 1) การจัดการปัญหาขยะต้นทาง มีลักษณะความร่วมมือเป็นการร่วมดำเนินการตามพันธกิจหน้าที่ของหน่วยงานหลัก 2) การจัดการ ขยะกลางทาง มีความพยายามในการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อย่างไม่เป็นทางการ และ 3) การจัดการขยะปลายทาง มีความร่วมมือเป็นลักษณะของการร่วมดำเนินกิจกรรมเป็นครั้ง คราว โดยสามารถสรุปความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

ตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะทะเล บริเวณชายหาดบางแสน ประกอบด้วย เทศบาลเมืองแสนสุข สำนักงานทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 2 สำนักงาน สิ่งแวดล้อมภาคที่ 13 สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดชลบุรี ผู้ประกอบการ บริเวณชายหาด บริษัทเอกชน มหาวิทยาลัยบูรพา เครือข่ายชุดฉลามขาวชลบุรี และภาคประชาชน ซึ่งแต่ละภาคส่วนล้วนมีเป้าหมายในการดำเนินการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกันโดย มุ่งหวังจัดการขยะบริเวณชายหาดบางแสนและพื้นที่โดยรอบ ซึ่งในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดย ส่วนใหญ่จะเป็นการริเริ่มโดยหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเจ้าของพื้นที่ที่มีกฎหมายกำหนดหน้าที่อำนาจใน การดำเนินการไว้ ซึ่งในการดำเนินการจะมีโครงสร้างการทำงานร่วมกัน 2 ลักษณะ คือ 1) โครงสร้าง การทำงานตามปกติของหน่วยงานภาครัฐ ที่เป็นการดำเนินงานตามภารกิจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และถ่ายทอดจากหน่วยงานส่วนกลางมายังหน่วยงานอื่น ๆ และ 2) โครงสร้างการทำงานของภาค ส่วนอื่น ๆ ที่ไม่เป็นทางการหรือกึ่งทางการ ซึ่งเป็นการจัดตั้งกลุ่ม เครือข่าย จากตัวแสดงที่ หลากหลายที่มีทรัพยากรที่แตกต่างกันเข้าด้วยกันทั้งจากกลุ่มผู้ประกอบการ เครือข่ายที่เป็น

อาสาสมัคร และมหาวิทยาลัย โดยภายในกลุ่มเครือข่ายจะมีการกำหนดหน้าที่และอำนาจของแต่ละส่วนอย่างชัดเจน มีกฎเกณฑ์ เงื่อนไขที่สมาชิกต้องดำเนินการร่วมกัน และมีเทศบาลเมืองแสนสุขเป็นหน่วยงานกลางในการอำนวยความสะดวก ยึดโยงทุกภาคส่วน และประสานไปยังส่วนอื่น ๆ ให้เข้าร่วมดำเนินการ ซึ่งลักษณะการร่วมมือของกลุ่มดังกล่าวจะมีทั้งที่เข้าร่วมโดยสมัครใจในลักษณะของอาสาสมัคร หรือการเข้าร่วมจากข้อบังคับ เงื่อนไขจากประกาศของเทศบาล หรือการเข้าร่วมจากการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกับหน่วยงาน สถาบันอื่น ๆ ในการร่วมสนับสนุนและขับเคลื่อนกิจกรรม

นอกจากนี้ตัวแสดงที่เกี่ยวข้องจะมีบทบาทในการร่วมดำเนินกิจกรรม 3 ส่วนหลัก คือ 1) บทบาทในการคิด ริเริ่ม วางแผนการดำเนินงาน และตัดสินใจในการดำเนินการนั้น ๆ ซึ่งจะมีเพียง 1-2 ตัวแสดงเท่านั้น 2) บทบาทในการร่วมให้ข้อคิดเห็น คำปรึกษา ข้อเสนอ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจของตัวแสดงหลัก ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีองค์ความรู้ทางวิชาการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านอื่น ๆ ที่สำคัญ และ 3) บทบาทในการร่วมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น สนับสนุนทรัพยากร และร่วมปฏิบัติตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยส่วนใหญ่เป็นตัวแสดงภาคประชาชน ภาคเอกชน ประชาชนในพื้นที่ ซึ่งในการทำกิจกรรมตัวแสดงต่าง ๆ จะมีการหารือร่วมกันเป็นครั้งคราว และความถี่ในการหารือจะขึ้นอยู่กับประเด็นที่จะต้องพิจารณา หากเป็นประเด็นที่มีความสำคัญ หรือเกิดผลกระทบเป็นวงกว้าง จะมีการพบปะ หารือบ่อยครั้ง ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แต่หากเป็นประเด็นทั่วไป เคยมีมติร่วมกันหรือเป็นโครงการต่อเนื่อง เคยมีการดำเนินการมาแล้ว การหารือจะเป็นนาน ๆ ครั้ง รวมทั้งความเข้มข้นของระดับการมีส่วนร่วมของตัวแสดงต่าง ๆ จะแตกต่างกันออกไปตามศักยภาพและความพร้อมของหน่วยงานริเริ่ม หากหน่วยงานริเริ่มมีศักยภาพสูงและมีความสามารถในการดำเนินการเองได้ทั้งหมดตัวแสดงต่าง ๆ จะเข้ามาในลักษณะของการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม แต่หากหน่วยงานริเริ่มยังไม่มีศักยภาพเพียงพอในการดำเนินการเองได้ทั้งหมด จะประสานและให้หน่วยงาน ภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยสนับสนุนในการดำเนินการที่ยังไม่มีศักยภาพเพียงพอ ตั้งแต่การช่วยให้ข้อเสนอแนะไปจนถึงการร่วมดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้อำนาจการตัดสินใจในประเด็นต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่จะเป็นของหน่วยงานเจ้าของงบประมาณหรือหน่วยงานเจ้าของโครงการ ภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมีบทบาทเพียงร่วมให้ความเห็น วิเคราะห์ ให้ข้อเสนอแนะจนได้ความเห็น ข้อสรุปที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องกัน และ

จะนำไปสู่กระบวนการตัดสินใจขั้นสุดท้ายของหน่วยงานเจ้าของงบประมาณ และถ่ายทอดออกมาเป็นแผน แนวทางในการดำเนินกิจกรรม โครงการต่าง ๆ

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างกลไกความร่วมมือดังกล่าว เพื่อร่วมกันบริหารจัดการปัญหาขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสนให้ยั่งยืน ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ

3.1 การมีเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนที่เข้มแข็ง ให้ชุมชนร่วมพัฒนาและแก้ไขปัญหาพื้นที่ของตนเอง ให้ชุมชนยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง พัฒนาและดำเนินการจากฐานราก บนฐานความสัมพันธ์ในแนวราบที่ทุกคนมีความเสมอภาค และให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

3.2 การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง โดยจัดโครงสร้างการทำงานของเครือข่ายอย่างชัดเจน ให้ทุกฝ่ายสามารถเข้ามาร่วมดำเนินการร่วมกันได้อย่างเต็มศักยภาพ สม่่าเสมอ และเกิดเสถียรภาพในการทำงานร่วมกัน

3.3 การมีผู้นำที่เข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่าย ให้มีบุคคลที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับ ซึ่งมีศักยภาพและมีทักษะในการประสานความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงคอยเอื้ออำนวยให้เกิดบรรยากาศในการสร้างความร่วมมือและให้ทุกภาคส่วนสามารถร่วมกันดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมาย

3.4 การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน เป็นการบูรณาการการบริหารจัดการขยะทะเลของทุกภาคส่วน ตั้งแต่ริเริ่มกระบวนการไปจนถึงจบการดำเนินการ ไม่เพียงเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ชายหาดบางแสนแต่รวมถึงหน่วยงานในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความสม่ำเสมอ ไม่ซ้ำซ้อนกันและไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ

4. รูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมในการจัดการขยะทะเล บริเวณชายหาดบางแสนให้ยั่งยืนนั้น ควรมีการดำเนินการใน 2 รูปแบบควบคู่กัน คือ

4.1 การบริหารจัดการบนฐานแห่งขอบเขตภาระหน้าที่ ซึ่งเป็นการมุ่งเน้นและส่งเสริมการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ โดยมีเทศบาลเมืองแสนสุข โดยการนำของนายกเทศมนตรีเมืองแสนสุขเป็นผู้นำที่คอยประสาน เอื้ออำนวยให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการปัญหาขยะทะเล โดยความร่วมมือดังกล่าวต้องมีการรับรองสถานะ หรือมีการเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ มีการกำหนดโครงสร้างและรูปแบบการทำงานร่วมกันอย่างชัดเจน มีการหารือ

ร่วมกันถึงแนวทาง กฎเกณฑ์ที่ทุกฝ่ายต้องคำนึงถึงและต้องปฏิบัติตาม ซึ่งควรเป็นลักษณะกว้าง ๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเกิดอิสระในการทำงานร่วมกัน รวมถึงควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานที่ชัดเจน โดยอาจจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ วิชาการ ประสาน และเผื่อระวัง ติดตาม มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากร สนับสนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการบริหารจัดการขยะทะเลและดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมบริเวณชายหาดบางแสนร่วมกัน โดยในการดำเนินกิจกรรมตัวแสดงทั้งหมดจะต้องมีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมกำหนด ร่วมวางแผนและร่วมตัดสินใจ ด้วย ซึ่งการหารือควรนำไปสู่ฉันทามติที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องกัน และบรรลุเป้าหมายการทำงานที่เอื้อประโยชน์แก่ทุกฝ่ายบนฐานของประโยชน์สาธารณะ นอกจากนี้การดำเนินการร่วมกันของเครือข่ายควรมีพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ตัวแสดงต่าง ๆ ได้เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น ปรีกษาหารือได้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดทำกิจกรรมร่วมกันอยู่เสมอ และมีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ

4.2 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนที่เข้มแข็ง โดยมีเครือข่ายความร่วมมือที่เกิดจากการบริหารจัดการบนฐานแห่งขอบเขตภาระหน้าที่ที่เป็นที่เล็งและเอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างเครือข่ายในระดับชุมชน โดยมุ่งเน้นสร้างความตระหนักรู้ สร้างการตื่นตัวถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและปัญหาขยะทะเล ให้องค์ความรู้ที่สำคัญอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะความสำคัญของการมีส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่เห็นถึงความสำคัญของปัญหา รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของและเข้ามาร่วมในการคิด แก้ไขปัญหา และพัฒนาพื้นที่ของตนเองผ่านกระบวนการชุมชน ซึ่งในการสร้างเครือข่ายดังกล่าวควรมีการกำหนดผู้นำเครือข่ายที่จะเป็นผู้ประสานและเอื้ออำนวยการทำงานของเครือข่ายให้ชัดเจน และในกระบวนการของการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งควรมีการเปิดโอกาสและสร้างเวทีในการแสดงความคิดเห็น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ทุกคนได้ร่วมกันปรีกษาหารือ แลกเปลี่ยน รวมทั้งร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชน การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยผลลัพธ์สุดท้ายที่ได้จากการหารือของชุมชนควรเป็นผลงานที่เป็นชิ้นเป็นอันสามารถจับต้องได้ โดยอาจจะเป็นแผนเครือข่าย หรือแนวทางการพัฒนาชุมชนที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน และสามารถนำไปสู่การจัดทำกิจกรรม โครงการร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรมได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาขยะทะเลของรัฐบาลที่นำไปสู่การดำเนินการในระดับท้องถิ่น จากการศึกษาจะพบว่า ปัญหาขยะทะเลเป็นประเด็นที่ประเทศไทยตระหนักและให้ความสำคัญ โดยในการจัดการขยะทะเลให้มีประสิทธิภาพรัฐบาลได้มุ่งเน้นการจัดการขยะอย่างครบวงจร ตั้งแต่การจัดการขยะต้นซึ่งเป็นขยะมูลฝอยที่อยู่บนบกไปจนถึงการจัดการขยะที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยเฉพาะขยะพลาสติก โดยสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับหลายประเทศที่มุ่งเน้นการจัดการขยะพลาสติก ซึ่งเป็นขยะที่พบเป็นจำนวนมากในทะเลและชายหาด เช่น สหภาพยุโรปได้เห็นชอบผ่านกฎหมายห้ามใช้พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้งในหลายประเภท อาทิ หลอดพลาสติก ข้อนส้อมพลาสติก จานชามพลาสติก แก้วพลาสติก แก้วลูกโป่ง กล่องโฟม และถุงพลาสติกแบบ Oxo-degradable ภายในปี 2021 ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในประเทศสมาชิกทั้งหมด 28 ประเทศ เป็นต้น (วิจารณ์ สิมานายา, 2561) โดยประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมายและแนวทางในการดำเนินการไว้ในแผนยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และในระยะยาว รวมทั้งมอบหมายให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมพร้อมทั้งถ่ายทอดประเด็นต่าง ๆ ไปยังแผนในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อให้มีการดำเนินการเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และบรรลุวัตถุประสงค์ในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามาตรการและแนวทางในการจัดการขยะทะเลดังกล่าวมีหลักการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาแหล่งที่มา รวมถึงประเภทของของขยะทะเลตามที่ (The NOAA Marine Debris Program, 2552) (สุวัจน์ ธีรุต, 2549) และเพติมศักดิ์ จารยะพันธุ์ และคณะ (2560) ได้มีการศึกษาวิเคราะห์ไว้ว่าขยะทะเลมีแหล่งที่มาจาก 2 แหล่ง คือขยะที่เกิดขึ้นในมหาสมุทรและขยะที่เกิดขึ้นบนแผ่นดิน และการจัดการขยะทะเลให้มีประสิทธิภาพจะต้องมีการจัดการทั้งขยะมูลฝอยบนบก การดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยในทะเล โดยใช้มาตรการและเครื่องมือทางนโยบาย รวมทั้งจะต้องให้ความสำคัญกับการบริหารซึ่งจะเกี่ยวข้องกับแผน นโยบายต่าง ๆ ของประเทศ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกิจกรรม โครงการต่าง ๆ ที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการจัดการปัญหาขยะทะเลประเทศไทยได้มีการกำหนดเป็นนโยบาย แผนงาน โครงการต่าง ๆ จำนวนมาก และถ่ายทอดลงไปในระดับต่าง ๆ โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาขยะทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. บทบาทความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาขยะทะเล เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินการในระดับพื้นที่บริเวณชายหาดบางแสน ซึ่งประสบปัญหาขยะทะเลอย่างต่อเนื่อง จะพบว่ามี ความพยายามในการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม โครงการ เพื่อร่วมกันจัดการปัญหาขยะทะเลตามกรอบแนวทางนโยบายในระดับชาติที่กำหนดไว้ทั้งการจัดการขยะมูลฝอยที่อยู่บนบก การจัดการไม่ให้ขยะมูลฝอยรั่วไหลลงสู่แหล่งน้ำ และการจัดการขยะที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยในการดำเนินการมีตัวแสดงเข้ามามีส่วนร่วมจำนวนมากซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามแนวคิดปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน ซึ่งระบุว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดนไม่สามารถดำเนินการได้เพียงหน่วยงานเดียวจำเป็นต้องมีการประสานความร่วมมือ และร่วมดำเนินการกับหลากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2560) และเมื่อพิจารณาลักษณะความร่วมมือ ปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงต่าง ๆ ผ่านการวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน (Collaborative Governance) 6 ประการ และการวิเคราะห์เงื่อนไขปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน 3 ประการ (วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, 2551) จะพบว่า การจัดการขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสนมีการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งตัวแสดงข้างต้นล้วนเป็นตัวแสดงที่เกี่ยวข้องโดยตรง มีหน้าที่และอำนาจ และศักยภาพที่แตกต่างกัน ลักษณะความร่วมมือที่เกิดขึ้นเป็นไปอย่างหลวม ๆ ไม่เป็นทางการ ไม่มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมโดยส่วนใหญ่ยังอยู่เพียงระดับของการให้ข้อมูลข่าวสารและการปรึกษาหารือเท่านั้น ตัวแสดงต่าง ๆ ไม่มีอำนาจในการเข้ามามีบทบาทในการร่วมตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะริเริ่มดำเนินการและตัดสินใจโดยตัวแสดงหลักเพียง 1-2 ตัวแสดง ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นตัวแสดงที่มีหน้าที่และอำนาจโดยตรงในการดำเนินการ ขณะที่ตัวแสดงอื่น ๆ จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามแผนและแนวทางที่กำหนดไว้แล้ว ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดงเป็นไปอย่างห่างเหิน การพบปะหารือจะเกิดขึ้นในช่วงของการดำเนินกิจกรรม ความแน่นแฟ้นในการประสานความร่วมมือน้อย ส่งผลต่อความสม่ำเสมอและความจริงจังในการดำเนินการของเครือข่ายในการจัดการขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสนให้มีประสิทธิภาพตามหลักการของการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วนที่ต้องมีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการที่ทำให้ทุกฝ่ายเข้ามาแสดงบทบาทร่วมกันอย่างต่อเนื่อง และมีกลไกการทำงานร่วมกันภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นชัดเจน รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมต้องให้ทุกฝ่ายเข้า

มาร่วมตัดสินใจบนฐานของการแสวงหาทางออกที่สะท้อนฉันทามติของทุกฝ่ายไม่ใช่แค่เพียงให้ข้อคิดเห็น หรือเข้าร่วมปฏิบัติเท่านั้น

3. ลักษณะความร่วมมือและปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงข้างต้นเป็นหนึ่งในอุปสรรคสำคัญของการสร้างความร่วมมือในการจัดการขยะทะเลในบริเวณชายหาดบางแสนและพื้นที่โดยรอบที่ทำให้ไม่สามารถจัดการปัญหาขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเงื่อนไข และปัจจัย ที่ส่งผลต่อความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาขยะทะเล เพื่อให้การบริหารจัดการขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสนสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน จำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การมีเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนที่เข้มแข็ง 2) การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันที่ชัดเจนและมีความต่อเนื่อง 3) ผู้นำที่เข้มแข็งและเชื่อมโยงเครือข่าย และ 4) การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงาน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างกระบวนการบริหารกิจการบ้านเมืองแบบร่วมมือกันหลายภาคส่วน

4. รูปแบบความร่วมมือที่มีประสิทธิผลในการจัดการปัญหาขยะทะเลในระดับพื้นที่ เมื่อพิจารณารูปแบบความร่วมมือ โดยใช้รูปแบบความร่วมมือตามแนวคิดของ Robert Agranoff และ Mitchael McGuire (2007) จะพบว่ารูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมในการจัดการขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสน เพื่อบริหารจัดการปัญหาขยะทะเลบริเวณชายหาดบางแสนให้ยั่งยืนนั้น สอดคล้องกับรูปแบบความร่วมมือข้างต้น คือ รูปแบบการบริหารจัดการบนฐานแห่งขอบเขตภาระหน้าที่ (Jurisdiction-Based Management Model) เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เป็นรูปธรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนที่เข้มแข็ง เพื่อส่งเสริมให้เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินการในระยะยาวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้การจัดการขยะทะเลให้มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทุกคนเห็นถึงความสำคัญของปัญหาขยะ และส่งเสริมให้มีการคัดแยกขยะอย่างจริงจัง และลด เลิก การใช้พลาสติกครั้งเดียวแล้วทิ้ง เพื่อให้ตัดวงจรของการเกิดปัญหาขยะทะเล

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน โดยเฉพาะปัญหาขยะทะเล ประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ การไม่มีพรมแดนอาณาเขตที่ชัดเจน และการแก้ไขปัญหาไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียว ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาขยะทะเลให้มีประสิทธิภาพและเกิด

ความยั่งยืนในระยะยาว สิ่งสำคัญที่ควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญคือ “การจัดการอย่างครบวงจร” “การสร้างความร่วมมือ” และ “การมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง” ดังนี้

1. การจัดการอย่างครบวงจร กล่าวคือ แม้ว่าปัญหาขยะทะเลจะเป็นปัญหาที่พบในบริเวณทะเลและชายฝั่ง แต่การจัดการให้มีประสิทธิภาพจะต้องจัดการตั้งแต่ต้นตอของปัญหา นั่นคือ การลด ละ เลิก การใช้พลาสติกหรือวัสดุที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง การสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนในการคัดแยกขยะอย่างจริงจังและให้มีการทิ้งขยะอย่างถูกต้อง ไม่ทิ้งในที่สาธารณะ รวมทั้งให้มีการจัดเก็บขยะและกำจัดขยะให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อลดโอกาสไม่ให้ขยะรั่วไหลลงสู่แหล่งน้ำและในทะเล นอกจากนี้ควรมีกฎ ระเบียบที่เข้มงวด ไม่ให้มีการทิ้งขยะ ของเสียลงสู่แหล่งน้ำ ทั้งจากประชาชนที่อยู่บนบก เรือพาณิชย์ การทำประมง และกิจกรรมจากการท่องเที่ยว

2. การสร้างความร่วมมือ กล่าวคือ ในการบริหารจัดการขยะทะเลจะต้องมีการดำเนินการร่วมกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยต้องเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจจนได้ฉันทามติ หรือประเด็นที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออย่างเป็นทางการ โดยประกอบด้วยผู้แทนของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและสถาบันการศึกษา โดยมีหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงในการจัดการปัญหาขยะทะเลเป็นผู้อำนวยการกลุ่มหรือผู้ประสานงานของกลุ่มเครือข่าย และเครือข่ายความร่วมมือดังกล่าวจะต้องมีการดำเนินงานร่วมกันอยู่เสมอ มีผลงานและผลสำเร็จที่เกิดขึ้นร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

3. การมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ การมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยให้ประชาชน ชุมชนมีความเข้มแข็ง เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีอำนาจเพียงพอในการเจรจาต่อรองผลประโยชน์กับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง รวมทั้งให้มีการดำเนินการและขับเคลื่อนการจัดการปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากพื้นที่ไปยังภาพรวมของประเทศ และให้ประชาชนเป็นตัวแสดงหลักในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลควรมุ่งเน้นนโยบายเชิงรุกควบคุมไปก้นนโยบายเชิงรับ โดยมีการศึกษา วิเคราะห์ ศักยภาพ บริบทโลก และอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะทะเลของประเทศ อย่างรอบคอบ ครอบคลุมการดำเนินการในพื้นที่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ อย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีการใช้มาตรการควบคุมที่เข้มงวด มุ่งเน้นการกำจัดขยะให้มีประสิทธิภาพ ลด ละ เลิก การใช้ขยะพลาสติกและโฟม รวมถึงมุ่งเน้นรณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการคัดแยกขยะ และไม่ทิ้งขยะลงในที่สาธารณะ นอกจากนี้ ควรเพิ่มการกระจายอำนาจในการจัดการสิ่งแวดล้อมบริเวณชายหาดและพื้นที่โดยรอบให้แก่ท้องถิ่นที่มีขอบเขตพื้นที่ติดกับทะเล เพื่อให้ท้องถิ่นมีศักยภาพเพียงพอ และสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาขยะทะเลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เทศบาลเมืองแสนสุข ซึ่งถือเป็นหน่วยงานเจ้าของพื้นที่และได้รับประโยชน์จากชายหาดบางแสนควรเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยให้มีการจัดเวทีให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมพูดคุย แลกเปลี่ยน ปรัชญาหรือทั้งในประเด็นเชิงวิชาการ และประเด็นทั่วไป ทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกัน ผูกพันซึ่งกันและกัน รวมถึงเพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการวางแผน กลยุทธ์ แนวทางในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชายหาดและทะเลร่วมกัน รวมทั้งแลกเปลี่ยนทรัพยากร และผลประโยชน์ที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน ซึ่งการจัดเวทีให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือแลกเปลี่ยนเปลี่ยนนั้นจะเป็นโอกาสที่ดีที่จะสามารถพัฒนาเป็นกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมบริเวณชายหาดและทะเลอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- เผด็จศักดิ์ จารยะพันธุ์ และคณะ. (2560). วิกฤตขยะทะเลไทย...ใครว่าเรื่องเล็ก. *ประชาคมวิจัย*, 23(136), 2-6.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ. (2557). *การสังเคราะห์ตัวแบบเชิงทฤษฎีและการบริหารจากผลการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อพัฒนากลไกความร่วมมือเพื่อแก้ปัญหาร่วมกันของคนในพื้นที่*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- วิจารณ์ สิมฉายา. (2561). แนวทางการบริหารจัดการขยะพลาสติก เพื่อส่งเสริมการใช้พลาสติกอย่างยั่งยืนของประเทศไทยในอนาคต. *เอกสารประกอบงานเสวนา เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการขยะพลาสติก เพื่อส่งเสริมการใช้พลาสติกอย่างยั่งยืนของประเทศไทยในอนาคต วันที่ 11 กันยายน 2561*. (อัดสำเนา)
- สุวัจน์ ธีรธร. (2549). *มลพิษทางทะเลและชายฝั่ง*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2560). กลไกเชิงสถาบันในการบริหารจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 10(2), 101-133.
- Agranoff, R. (2007). *Managing within Networks: Adding Value to Public Organizations*. Washington, DC : Georgetown University Press.
- The NOAA Marine Debris Program. (2552). *The Educator's Guide to Marine Debris – Southeast and Gulf of Mexico*. แปลโดย จูตินันท์ ศรีสถิต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- Weyler, R. (2560). *วิกฤตขยะพลาสติกในมหาสมุทร*. เข้าถึงได้จาก <http://www.Greenpeace.org/seasia/th/news/blog1/blog/60571/>